

IVAN SOLIVELLAS

ORCID: 0000-0002-3546-0272

Universitat de les Illes Balears

ivan.solivellas@uib.cat

El problema de les llengües: imaginari sociodiscursiu sobre la diversitat lingüística a Espanya

Paraules clau: glotopolítica — diversitat lingüística — ideologies lingüístiques — imaginari sociodiscursiu — X — Twitter.

Resum

A l'Estat espanyol, la diversitat lingüística s'ha presentat sovint com un problema, fins al punt que hi ha diversos discursos (públics i privats) que rebutgen les llengües de l'Estat diferents del castellà, com ocorre amb el català. En aquest article, s'analitzen els discursos contraris a la diversitat lingüística que circulen a través de la xarxa X (abans Twitter), així com els arguments que s'esgrimeixen per a justificar-los. La hipòtesi de partida és que en una part de la societat espanyola impera un imaginari sociodiscursiu que entén la diversitat lingüística com un problema, atès que qüestiona l'hegemonia de la llengua castellana i la unitat de l'Estat. Així, a partir d'un corpus de publicacions de la xarxa X, obtingudes mitjançant un treball d'etnografia digital, l'article dona compte de les múltiples ideologies sobre les llengües i la diversitat lingüística que s'han documentat, com ho són els debats sobre el valor de les diverses llengües, la relació interessada que sovint s'estableix entre les "llengües regionals" i el nacionalisme, així com la dicotomia entre llengües del món (el castellà) i llengües d'un lloc (la resta), fortament lligades als conceptes d'anonimat i autenticitat.

1. Introducció

L'Estat espanyol constitueix un espai multilingüe i multicultural d'ençà de la seva constitució com a país, a partir de la unió de corones i regnes diferents. A hores d'ara, a Espanya hi conviuen diverses llengües històriques, és a dir, idiomes que tradicionalment han format part d'un territori, com l'asturià,

el català, el castellà, l'èuscar o el gallec, entre altres. Amb tot, el castellà, de vegades denominat *espanyol* —fruit d'una sinècdoque, mitjançant la qual es pren la part pel tot— ha tengut d'ençà de la constitució d'Espanya un tracte diferenciat i una preeminència sobre la resta de llengües. Aquesta preeminència, de fet, es pot observar en la Constitució espanyola, concretament a l'article tercer, que atorga al castellà el caràcter d'oficial a tot l'Estat, mentre que a la resta de llengües —que no són anomenades— els permet una oficialitat compartida a les comunitats autònomes que així ho estableixin, la qual cosa ha donat lloc a un model d'oficialitat asimètrica que genera diferències importants pel que fa als drets i deures dels ciutadans segons la llengua que parlin (cf. Llabrés, 2021).

Així mateix, les qüestions relacionades amb les llengües generen diferents polèmiques en l'arena política, però també entre els ciutadans, com demostra, per exemple, l'existència d'entitats que reivindiquen les llengües minoritzades de l'Estat, les associacions que demanen una major presència del castellà a les regions on aquest idioma conviu amb d'altres o els diversos programes dels partits polítics. D'aquesta manera, l'objectiu d'aquest treball és analitzar els discursos que s'oposen a la diversitat lingüística a la xarxa social X —abans Twitter—, amb especial èmfasi en la llengua catalana, així com determinar quins arguments fan servir els usuaris per a justificar les seves posicions ideològiques. Per a fer-ho, partesc d'un corpus de 520 publicacions, documentades entre març de 2021 i setembre de 2022 mitjançant un treball d'etnografia digital.

La hipòtesi que defens és que entre una bona part dels usuaris de la xarxa social X impera un imaginari sociodiscursiu que entén la diversitat lingüística com un problema i un perill. Per tant, és lògic pensar que aquest imaginari també és present en una part de la societat espanyola, en la mesura que els discursos que circulen a través de les xarxes socials són una mostra dels discursos compartits per una societat determinada. Sigui com sigui, es pot assumir que aquest imaginari s'ha construït a partir de l'asimetria que s'estableix entre llengües, com ja s'ha esmentat, que l'Estat ha fomentat políticament i jurídica des de sempre, i que presenta les *altres llengües espanyoles* com una realitat reaccionària en contra d'Espanya, com si es tractàs d'una eina del nacionalisme, i del castellà, que es presenta com un capital compartit per tots els espanyols, la llengua comuna. A partir d'aquí, se'n desprenen tot un conjunt d'ideologies —algunes influïdes políticament, però d'altres com a resposta a una realitat percebuda pels ciutadans— que s'usen per a criticar la diversitat lingüística i, concretament, les llengües de l'Estat diferents del castellà.

A continuació, primer presentaré el marc conceptual de partida —les ideologies lingüístiques i el concepte d'*imaginari sociodiscursiu*— i la metodologia de treball. Tot seguit, n'analitzaré els principals resultats, a partir de l'agrupació temàtica dels diversos discursos observats, i els comentaré de manera global per a acabar, finalment, amb les conclusions.

2. Ideologies lingüístiques i imaginaris sociodiscursius

Aquest treball se situa en el marc de la glotopolítica, que parteix de la relació que s'estableix entre llengua i política, especialment pel que fa a les relacions de poder i hegemonia. D'aquesta manera, el llenguatge mateix s'entén com un fenomen ideològic i discursiu, com posa de manifest Del Valle (2007: 14). Per aquesta raó, el treball es planteja com un estudi sobre les ideologies lingüístiques i, també, sobre els imaginaris sociodiscursius, que són causa i conseqüència alhora d'aquestes ideologies, en tant que les percepcions creen l'imaginari i, posteriorment, l'imaginari genera nous discursos ideològics.

El concepte d'*ideologia lingüística* és molt genèric i permet aproximacions varies, segons que s'assumeixi una perspectiva més social, cultural o política. En general, però, podem dir que les ideologies lingüístiques són representacions socials del fet lingüístic, com apunta Woolard (1998: 3), les quals són una eina per a justificar la realitat que perceben les persones (Silverstein, 1979: 193). Amb tot, segons Del Valle (2007: 22), responen a una manipulació conscient de la realitat amb un objectiu determinat, és a dir, amaguen un component polític. A partir de tot això, entenc les ideologies lingüístiques com a concepcions sobre les llengües i la seva relació amb el fet social i polític. Aquesta relació, tanmateix, pot respondre o bé a uns interessos polítics, a fi d'imposar una manera de veure el món, o bé a una manera d'explicar la realitat a partir d'un marc mental concret. En el primer cas, parlariem de concepcions pensades i dirigides per part dels qui es troben en una situació hegemònica i de poder, mentre que, en el segon, es tracta de creences que simplement volen explicar el món, per bé que parteixen de l'imaginari creat per les primeres.

Sigui com sigui, unes i altres es generen i es difonen a través dels discursos socialment compartits, atès que el discurs és el principal agent de (re)producció de les ideologies (Mas, 2008: 202), sigui des d'una tribuna política, un mitjà de comunicació o a través dels intercanvis entre usuaris, també per mitjà de les xarxes socials. Ara bé, aquestes representacions de la realitat, més enllà del seu caràcter discursiu, també tenen una naturalesa performativa —com apunta Eagleton (1991), citat per Woolard (2016: 58)—, en la mesura que construeixen una realitat concreta. Així, el conjunt de representacions ideològiques dona lloc, a la llarga, a un imaginari sociodiscursiu concret —Woolard (2016: 16) en diu *marc conceptual subjacent*—, format per totes les creences i percepcions que afecten, en aquest cas, les llengües, les quals es retroalimenten constantment, fins al punt de generar unes actituds i uns comportaments concrets que donen lloc al que Bourdieu (2007) denomina *habitus*.

Finalment, pel fa al concepte d'*imaginari sociodiscursiu*, partesc de les aportacions de Charaudeau (2007: 53), que entén els imaginaris com la manera que tenim els humans de comprendre el món a partir de les representacions socials que es formen a través de la memòria col·lectiva. I són *sociodiscursius* perquè totes aquestes representacions es creen mitjançant discursos socialment compartits, és a dir, a partir dels intercanvis entre persones. La funció

d'aquests imaginaris sociodiscursius és legitimar una realitat concreta (Charraudeau, 2007: 53–54), com seria, en el cas que ens ocupa, atacar la diversitat lingüística de l'Estat espanyol.

3. Metodologia: l'etnografia digital a la xarxa social X

Aquest estudi parteix d'un corpus format per 520 publicacions de X de 278 usuaris diferents, entre els quals hi ha associacions (9) i, sobretot, particulars (269). El conjunt de publicacions es va obtenir a partir d'un treball de camp basat en l'etnografia digital (Bárceñas i Preza, 2019), realitzat entre març de 2021 i setembre de 2022¹, que consistia en l'observació no participant, de manera que jo no he interactuat en cap cas amb els usuaris, sinó que m'he limitat a observar els discursos que es produïen a la xarxa social citada. Així, durant les dates esmentades vaig recollir totes les publicacions que trobava mentre navegava per aquesta xarxa social com a usuari, centrant-me en alguns comptes concrets, com el de l'associació *Hablamos Español* o el perfil de *Cooficialidad No*, entre altres. L'objectiu d'aquest treball de camp era observar els debats ideològics sobre les llengües (Blommaert, 1999; Duane, 2017) que tenien lloc a X Espanya i que, d'alguna manera, són una mostra dels discursos que es donen en el si de la societat espanyola, car les xarxes socials constitueixen un camp discursiu més on hom pot trobar aquestes ideologies lingüístiques, com demostren alguns treballs previs, com el de Duane (2017), centrat en els discursos diferencialistes de les Illes Balears que circulen per Facebook, o el de Llamedo (2021), sobre els discursos d'odi en contra de l'asturià, l'aragonès i el gallec que es difonen a X, anteriorment conegut com a Twitter.

4. Anàlisi de les dades i discussió

A continuació, primer faig una exposició general dels perfils d'usuaris (entitats, particulars, etc.) i de les publicacions que generen, segons el grau de producció de cada usuari, el tipus de publicació que fan i les llengües a què fa referència. Tot seguit, s'analitzen les dades del corpus de publicacions a partir d'una classificació temàtica, és a dir, agrupant les múltiples representacions documentades en quatre eixos discursius.

¹ Vaig decidir fer l'estudi durant un any i mig perquè és l'espai de temps que proposa Duane (2017) per a un estudi d'etnografia digital aplicat a Facebook. A més, crec que és un espai de temps suficient per a veure quins discursos circulen per X, en aquest cas, sobre les llengües d'Espanya. De fet, posteriorment he pogut comprovar que els discursos sempre repeteixen les mateixes idees i es basen en les mateixes concepcions que exposaré al llarg d'aquest article.

4.1. Aspectes generals sobre les dades del corpus

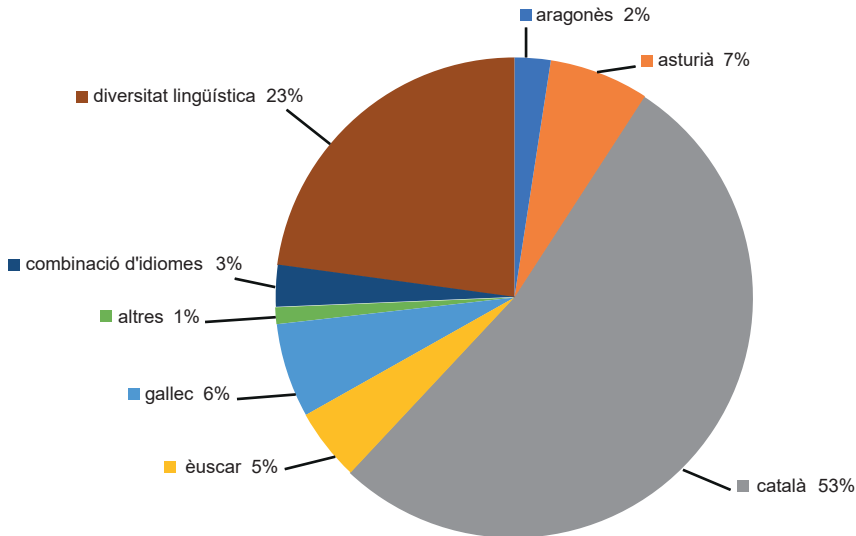
Com ja he avançat, el corpus consta de 520 publicacions de la xarxa X, que es corresponen amb 278 usuaris o perfils. En general, la majoria de les publicacions són d'usuaris particulars (357), mentre que un nombre menor són produïdes per perfils d'entitats (163). A més, el més freqüent és que tan sols es documenti una única publicació per usuari, que és el que ocorre amb el 78% dels perfils. Ara bé, és cert que alguns pocs usuaris són molt prolífics a l'hora de publicar idees contràries a la diversitat lingüística o en contra d'una *llengua regional* —com ells les anomenen— concreta. En aquest sentit, destaquen els perfils de les associacions *Hablamos Español*, *Mos movem* i *Plataforma contra la Cooficialidad*, que són els autors de bona part de les publicacions del corpus, els dos primers amb 49 publicacions cadascun i el tercer amb 31. Molt de prop els segueixen, igualment, els perfils d'altres entitats, com *PLIS Educación* i *Convivència Cívica Catalana*, que són els autors d'una dotzena de publicacions cadascun².

Sembla, per tant, que hi ha dues classes de publicacions diferents. Per una banda, les publicacions d'usuaris particulars, que circulen per la xarxa social i, en veure una notícia o una publicació sobre qualsevol aspecte relacionat amb una llengua diferent del castellà, hi reaccionen. I, per l'altra, les publicacions que produeixen perfils adscrits a entitats o plataformes, que generen constantment discursos amb una forta càrrega ideològica en contra de la diversitat lingüística de l'Estat. Això permet il·lustrar, en certa manera, els dos tipus d'ideologies de què parlàvem al § 2: les percepcions que els usuaris creen per tal de justificar una realitat percebuda —en aquest cas, l'asimetria entre el castellà i la resta de llengües i, per tant, la desigualtat existent— i les concepcions ideològiques que es difonen des d'una situació hegemònica a fi de construir un imaginari sociodiscursiu determinat; en aquest cas, que les altres llengües de l'Estat suposen un problema per als ciutadans, per a la llibertat, etc.

Una altra dada que s'ha de tenir en compte és que no totes les publicacions fan referència a la mateixa llengua. De fet, encara que la majoria de publicacions afecten la llengua catalana d'una manera o altra (53%), també n'he documentades de referides a l'asturià (7%), al gallec (6%), a l'èuscar (5%), a l'aragonès (2%) o a altres llengües (1%). Amb tot, hi ha una part important del corpus de publicacions que no fan referència explícita a cap idioma i que, per tant, simplement critiquen o qüestionen la diversitat lingüística de l'Estat

² *Hablamos Español* és una entitat d'àmbit estatal, amb seu a Galícia, que neix amb la intenció, segons que diu el seu web, de defensar els drets lingüístics dels castellanoparlants i de reivindicar la lliure elecció de llengua. *Mos movem* i *PLIS Educación* són dues entitats de les Illes Balears que critiquen, en general, qualsevol política lingüística en favor de la llengua catalana. En el cas de *PLIS*, a més, posen l'èmfasi en l'àmbit educatiu. *Convivència Cívica Catalana* és una plataforma de Catalunya que reivindica l'ús lliure de les llengües, d'acord amb el seu web. Finalment, la *Plataforma contra la Cooficialidad* és una entitat d'Astúries que es va posar en marxa tan sols per a evitar que l'asturià esdevingués llengua oficial a l'esmentada comunitat. Com podem veure, doncs, es tracta d'entitats obertament contràries a la diversitat lingüística que, endemés, treballen de manera coordinada.

(23%) o més d'una llengua de les esmentades (3%), com s'il·lustra al gràfic 1. Fins a cert punt, és lògic que més de la meitat de publicacions estiguin relacionades amb el català —més, fins i tot, si tenim en compte les publicacions que també l'incorporen al costat d'altres llengües—, atès que el treball etnogràfic el vaig fer de Barcelona o Palma estant, la qual cosa condiona l'algorisme de la xarxa social i les interaccions que pugui tenir com a usuari.

Gràfic 1. Distribució de les publicacions segons la llengua a què fan referència

Font: elaboració pròpia de l'autor.

4.2. Discursos ideològics en contra de la diversitat lingüística

Mitjançant la classificació temàtica de les publicacions del corpus, he agrupat les publicacions en quatre eixos discursius diferents. El primer eix se centra en el valor de les llengües, de manera que contraposa el castellà, com a llengua de l'Estat, amb la resta de llengües, que es defineixen com a regionals. El segon eix s'orienta a vincular l'asturià, el gallec, el català, etc., amb el nacionalisme i el regionalisme, mentre que presenta el castellà com una llengua políticament neutra. Finalment, el tercer eix discursiu critica les polítiques lingüístiques de les regions que tenen una llengua patrimonial diferent del castellà, especialment quan aquestes mesures afecten la funció pública, l'escola i la sanitat. Finalment, el quart eix se centra en el denominat *diferencialisme lingüístic*, és a dir, les ideologies que ataquen la unitat de la llengua o el model de llengua formal d'un idioma a fi de minvar-ne el capital. A continuació, definirem aquests quatre eixos discursius i els il·lustrarem amb alguns pocs exemples del corpus, ateses les limitacions d'espai.

a) Sobre el valor de les llengües

Un dels aspectes més freqüents a l'hora de parlar sobre la diversitat lingüística de l'Estat espanyol són els diversos judicis sobre el valor de les llengües. No és estrany, doncs, que al corpus de treball es documentin dues concepcions diferents del terme *llengua* segons el valor que s'hi atorga en cada cas. Així, és habitual trobar publicacions que contraposen la llengua (el castellà) amb els dialectes (la resta de llengües) d'Espanya, així com discursos que presenten el bilingüisme com un problema per a l'Estat, com apareix a l'exemple 1.

Exemple 1: El problema de les llengües diferents del castellà

No al bilingüismo en colegios ni instituciones públicas. Un sólo idioma oficial. Igual que en toda Europa. Las lenguas locales sólo sirven para dividir y desmembrar un país: guerra. No a los independentismos, no al bilingüismo, no separar regiones. ¡Todo empieza con la lengua! — [Anònim] (15/03/2022)

En relació amb aquestes concepcions, també trobam casos paral·lels en què es contraposa la llengua de l'Estat (el castellà) amb les llengües regionals o locals (les altres), que, a més a més, es consideren minoritàries (és a dir, poc parlades i exclusives d'un lloc), mentre que el castellà es presenta com una llengua internacionalment coneguda i amb un gran nombre de parlants, que solen ser els arguments més citats.

Exemple 2: L'anglès i el castellà com a idiomes universals

Corren tiempos de avances tecnologicos, de globalización, de lenguas universales... No se puede volver a usos viejunos ni afincarse tras la valla del terruño. Muévanse por el mundo con el Ingles y el Español pero no pretendan imponer una jerga bereber tan compleja como inútil. — [Anònim] (22/03/2022)

Aquesta contraposició entre el castellà —com a *llengua comuna*— i la resta d'idiomes de l'Estat, encara que s'expressi de maneres distintes, constitueix una mateixa ideologia, segons la qual el castellà té un valor —cultural, econòmic, social i simbòlic— molt més gran que les altres llengües d'Espanya. Es tracta d'una dicotomia que es desprèn —i que fomenta— les ideologies de l'anonimat i l'autenticitat (Gal i Woolard, 2001), de manera que s'atorga al castellà un caràcter anònim —és la llengua de tothom— i al català, el gallec, l'èuscar, etc., un caràcter autèntic, circumscrit a una regió i a un grup de persones determinats. El problema de fons, però, és que no es tenen en compte les causes polítiques que han fet que el castellà, inicialment restringit a Castella, a hores d'ara sigui la llengua de tot l'Estat, d'aquí l'interès per part d'alguns usuaris d'usar la denominació *espanyol* i no *castellà*, com es pot veure a l'exemple 3³.

³ Aquesta supremacia del castellà respecte de la resta de llengües de l'Estat se sol justificar sense tenir en compte els aspectes polítics que l'han generat. Fins i tot hi ha lingüistes i historiadors que ho volen justificar a partir d'evidències suposadament científiques, com exposa en diversos treballs divulgatius Moreno Cabrera (2008, 2018).

Exemple 3: És espanyol, no castellà

Totalmente de acuerdo. Solo un matiz, parte del problema arranca de llamarle castellano al español, porque para muchos es difícil de asimilar que la lengua de Castilla sea propia de Cataluña. Más fácil sería si le llamásemos español, lengua de España, y, por tanto, de todos. — [Anònim] (10/04/2021)

Totes aquestes assumpcions, a més, també recorren a les ideologies de l'instrumentalisme lingüístic, de manera que contraposen la utilitat del castellà amb la resta de llengües i, fins i tot, de vegades es qüestiona la vàlua i el coneixement dels qui usen normalment una llengua diferent del castellà, la qual cosa contribueix a marcar negativament totes aquestes llengües, és a dir, a fer-les exclusives d'un ideari, un grup de persones, etc.

Exemple 4: La inutilitat de les altres llengües espanyoles

Que más da llamarlos lenguas o dialectos. Su uso es absurdo. Hay que estudiar lenguas útiles, castellano, inglés, francés, chino... Pero catalán o euskera... es perder el tiempo. Solo sirven para que 4 acomplexados se sientan especiales... — [Anònim] (6/08/2022)

En resum, tots aquests discursos generen, per tant, una contraposició sistemàtica entre el castellà i la resta de llengües que es trasllada sovint en una dicotomia, de manera que el castellà s'entén com la llengua comuna, amb un valor universal, mentre que la resta d'idiomes són considerats dialectes, de caràcter merament local o regional. A més, també es tergiversen les denominacions jurídiques, de manera que totes les altres llengües es consideren *cooficials*, mentre que el castellà, per contraposició, s'entén com la llengua *oficial*, malgrat que als territoris on hi ha dues llengües per mandat estatutari, totes dues són igualment cooficials.

Exemple 5: Llengua oficial i llengües cooficials

Èlia, fes-te un favor i llegeix la Constitució. Veuràs que hi ha una llengua oficial (castellà) i unes de cooficials (en el nostre cas, el català). També si estudies Dret, entindràs que l'ús d'una llengua, és un dret de qui l'utilitza. Així doncs, aquí i allà parla com vulguis. — [Anònim] (25/07/2022)

b) Sobre la càrrega ideològica de les llengües

En relació amb això darrer, és habitual entre les publicacions documentades que l'ús de qualsevol llengua diferent del castellà es percebi com una mostra de mala educació (com recullen fins a 37 publicacions), en part perquè s'argüeix que el castellà és la llengua de tots, una altra vegada, la *llengua comuna* —una qüestió que abordaré en profunditat en un altre treball. D'aquesta manera, sovint s'argüeix que els parlants de català, gallec, èuscar, etc., han de canviar al castellà quan s'adrecen a un castellanoparlant perquè són bilingües. De fet, publicar en les seves respectives llengües, i no en castellà, encara que X ofereix una opció de traducció automàtica, es considera una provocació, com podem veure a l'exemple 6.

Exemple 6: Parlar una llengua diferent del castellà és de mala educació

Aviso a navegantes; Si me contestas en catalán, euskera, gallego, o valenciano, sin su correspondiente traducción, lo bloqueo automático. Me puedes hablar en castellano para que te entienda, sino lo haces lo considero una falta de respeto hacia mi persona. Dicho y hecho. — [Anònim] (20/09/2021)

Un altre discurs força recurrent consisteix a lligar les llengües de l'Estat diferents del castellà amb el nacionalisme, una idea que és present en gairebé 80 publicacions. Segons aquest plantejament, totes aquestes llengües es relacionen amb un ideari polític concret, l'objectiu del qual, en l'imaginari d'aquests usuaris, és crear una fractura social, com s'il·lustra als exemples 7 i 8. Contràriament, el castellà es concep com una llengua neutra, que no s'adscriu a cap ideari polític, encara que sigui la icona de l'espanyolisme —també denominat *patriotisme*—, un exemple evident de nacionalisme banal (Billig, 2006), és a dir, un nacionalisme que no es considera com a tal.

Exemple 7: L'èuscar i el nacionalisme basc

El #euskera es la disculpa y la coartada de un nacionalismo cuyo objetivo es la ingeniería social y cultural, para uniformizar un territorio y a sus ciudadanos. Después será más fácil lograr la independencia, la autodeterminación o lo que convenga a las élites políticas. — [Anònim] (23/06/2021)

Exemple 8: Nacionalisme valencià subvencionat per Catalunya

Una profesora de Música se va al paro tras 35 años de interina por no tener el título de valenciano. Ésto es el resultado del nacionalismo “cazurro” que, subvencionado por Cataluña, des gobierna la Comunidad valenciana ¡Qué sigan votando izquierdas que seguirán todos arruinados! — [Anònim] (12/09/2022)

No és estrany, per tant, que en l'imaginari sociodiscursiu estudiat una dicotomia reiterada constantment sigui defensar l'ús del castellà com a garantia de llibertat, com apareix en una quinzena de publicacions de manera explícita, i que l'ús i la promoció de la resta de llengües es representi com una imposició, fins al punt que es compara sistemàticament amb el totalitarisme (33 publicacions), car teòricament discriminen una part dels ciutadans de l'Estat, com s'il·lustra a l'exemple 9, que solament és una mostra de 64 publicacions que recullen i difonen aquesta idea relacionada amb la discriminació.

Exemple 9: L'oficialitat suposa una dictadura lingüística

Asturias va camino de la catalanización, de la dictadura lingüística y la confrontación social. — @CooficialidadNo (16/12/2021)

L'objectiu darrer de tots aquests discursos, per tant, és marcar negativament les altres llengües de l'Estat, en la mesura que es presenten com el caprici d'uns pocs que, sota les sigles del nacionalisme, pretenen acabar amb l'Estat espanyol. El debat sobre la diversitat lingüística, doncs, sovint té connotacions negatives que, molt probablement, a la llarga poden condicionar la percepció d'una part de la població sobre el valor de les altres llengües i la riquesa idiomàtica de l'Estat.

c) Sobre les polítiques lingüístiques

A partir de tot el que s'ha exposat anteriorment, sembla lògic que les polítiques lingüístiques siguin criticades, car en l'imaginari construït es consideren una imposició que, alhora, tan sols pretén crear una fractura social i discriminar els castellanoparlants. De fet, sovint es representen com un negoci que tan sols vol lucrar-se amb els doblers públics, d'aquí que un tema recurrent a les publicacions del corpus sigui el *negoci lingüístic*, que apareix en gairebé cinquanta publicacions diferents de manera explícita.

Exemple 10: L'Institut Menorquí d'Estudis és un *business* lingüístic

Que el @IMEMenorca es un chiringuito del que viven vividores y renegados del menorquín es un hecho. Parasitos que viven del negocio lingüístico Hay que destapar su "business"
#MosMovem #balears. — @mosmovem (4/08/2021)

A més, al corpus de treball hi abunden les crítiques tant al requisit lingüístic —present en gairebé una norantena de publicacions— com al model d'ensenyament basat en la immersió o conjunció lingüístiques, com s'il·lustra a l'exemple 11⁴. De fet, són dos dels temes cabdals quan es parla de política lingüística, probablement perquè són dues mesures que contribueixen a normalitzar la llengua o, com a mínim, a garantir-ne l'aprenentatge, sigui entre els joves en edat escolar, sigui entre els ciutadans que aprenen la llengua per a poder accedir a un lloc de feina.

Exemple 11: La immersió és un apartheid

La inmersión en Cataluña consiste en usar la lengua de la élite económica y política pero no la lengua de la mayoría social y trabajadora, utilizar la lengua del 35% pero no la del 65%. Ni un solo país democrático del mundo admite este sistema. Es apartheid en el siglo XXI.
— @CcivicaCatalana (17/12/2021)

Com ja he explicat, moltes de les publicacions documentades, especialment quan es tracta d'usuaris particulars, són reaccions a una notícia publicada per un altre usuari —sovint perfils d'entitats o personalitats de l'àmbit polític—, que es fa ressò de qualsevol aspecte relacionat amb la diversitat lingüística o la resta de llengües, sigui la partida pressupostària adreçada a la política lingüística, l'exigència del requisit lingüístic en un procés d'oposicions, etc., com es pot comprovar en l'exemple 12, que recull una publicació d'Inés Arrimadas, que fou presidenta del partit polític Ciutadans, avui sense representació al congrés i al senat espanyols.

⁴ La diferència entre la *immersió lingüística* i la *conjunció* es basa en la llengua inicial dels alumnes. En el model d'immersió, els alumnes majoritàriament tenen una llengua inicial diferent de la llengua d'ensenyament, mentre que la conjunció és, simplement, fer servir com a llengua d'ensenyament la que tenen els alumnes com a llengua inicial.

Exemple 12:

‘La fuga de médicos en Baleares por la imposición del catalán se acelera en plena pandemia de la #COVID19’. El sectarismo nacionalista no sólo vulnera derechos fundamentales de los ciudadanos, además causa un gran deterioro en los servicios públicos. — @InesArrimadas (3/03/21)

d) Sobre el diferencialisme lingüístic

Un altre tipus d’ideologies que he documentat ha estat el que en altres treballs he denominat *diferencialisme lingüístic*, entès com «una ideologia que pretén diferenciar dues o més varietats d’un mateix idioma per crear dues llengües diferents (secessionisme) o dos models de llengua diferenciats (particularisme) [...]» (Solivellas, 2021: 204). Es tracta d’un conjunt d’idees que pretenen qüestionar o bé el model de llengua o bé la unitat lingüística d’un idioma, la qual cosa pot afectar-ne el valor, la utilitat, etc. La majoria de publicacions de caràcter diferencialista se centren en el cas català, concretament contraposant català i valencià (això s’ha denominat tradicionalment *blaverisme*) o català i mallorquí —també menorquí, eivissenc o balear— (que es coneix com a *gonellisme*), com podem veure, respectivament, en els exemples 13 i 14⁵.

Exemple 13: La llengua valenciana

Si el objetivo es mostrar las lenguas vernáculas d la corona d Aragón no titulen “literatura catalana”. Es discriminatorio y falso. El catalán no tuvo entidad hasta el siglo XIX. En la edad media el siglo d Oro corresponde a la lengua valenciana, Sí, LENGUA, y VALENCIANA. — [Anònim] (13/04/2021)

Exemple 14: El català no és la llengua pròpia de Balears

Poca gente de Baleares asumía antes de 1983, fecha en la que se impuso en el estatuto de autonomía, que el catalán fuese la lengua propia de Baleares. La prueba de que no es así es que a pesar de todo el dinero gastado para imponerlo la gente de todavía no se acostumbra a usarlo. — [Anònim] (6/08/2022)

No obstant això, el diferencialisme lingüístic no és exclusiu del cas català, sinó que també l’he documentat en relació amb el gallec. En aquest cas, però, en comptes de defensar que els diferents dialectes del gallec siguin llengües diferents, s’ataca el model de llengua, el que denominen *neogallec*, que consideren una mescla entre gallec i portuguès, com s’il·lustra a l’exemple 15. Val a dir que aquest discurs diferencialista també és habitual en relació amb altres llengües, tot i que no s’hagi documentat en aquest estudi⁶.

⁵ Sobre el diferencialisme valencià i balear, cf. Climent-Ferrando (2005) i Solivellas (2021, 2023), respectivament.

⁶ Es podria considerar que les publicacions que defensen que l’asturià és una llengua inventada tenen un rerefons també diferencialista, en la mesura que critiquen l’estàndard que s’ha elaborat com a part del procés de revitalització lingüística. Aquests discursos sobre l’invent de l’idioma també s’observen en relació amb el català i l’èuscar, per exemple.

Exemple 15: El problema del gallec estàndard

Lo más lamentable, es que el gallego que se hablaba con naturalidad, se está perdiendo por el neogallego impuesto para unificar, utilizando palabras portuguesas para completarlo.
— [Anònim] (8/08/2021)

5. Conclusions

Les xarxes socials, com ocorre amb X, són un espai mitjançant el qual els usuaris interactuen virtualment, raó per la qual hom hi pot trobar els debats, les creences i les preocupacions que afecten una societat o, si més no, una part d'ella. En aquest cas, a través d'un treball d'etnografia digital (Bárceñas i Preza, 2019), he documentat diverses ideologies que afecten la diversitat lingüística i les llengües de l'Estat espanyol a partir d'un corpus de 520 publicacions. En aquestes publicacions he observat quatre eixos discursius que (1) contraposen el valor positiu del castellà, considerat la llengua comuna, amb el valor negatiu de la resta de llengües; (2) ideologitzen les denominades *llengües regionals*, en tant que els atorguen una càrrega ideològica negativa —lligada amb el nacionalisme, amb la imposició, etc.—; (3) qüestionen i critiquen les polítiques lingüístiques que es dediquen a promoure les llengües diferents del castellà, les quals sovint es perceben com un caprici, o (4) critiquen i qüestionen el model de llengua estàndard o la unitat d'un idioma amb la intenció de fer decreïxer el seu capital cultural, econòmic, social i, sobretot, simbòlic.

Aquests quatre eixos discursius constitueixen un clar exemple del que Blackledge (2000) denomina *ideologies del monolingüisme*, orientades a justificar la legitimitat, en aquest cas, del castellà per sobre de la resta de llengües de l'Estat i, alhora, presentar l'hegemonia esmentada com un fet natural. Per a fer-ho, usen els discursos de l'anonimat i del nacionalisme banal, com apunta Woolard (2016) per al cas català. D'aquesta manera, totes aquestes representacions de les *altres llengües* formen part —i, alhora, són fruit— d'un imaginari sociodiscursiu que entén la diversitat lingüística com un problema. Ara bé, la qüestió és: un problema per a qui o per a què? I la resposta també es pot trobar a les publicacions que he documentat, en tant que tots aquests discursos parteixen de la base que la diversitat lingüística és un problema per a l'estat-nació i per al projecte nacional d'Espanya, raó per la qual aquestes altres llengües es vinculen amb els nacionalismes perifèrics i reben una càrrega ideològica negativa.

En resum, la diversitat lingüística es percep com un problema per a la comunitat imaginada, en termes d'Anderson (2005), perquè afecta la imatge que políticament es vol projectar d'Espanya, que es concep com una realitat nacional uniforme. Així doncs, totes aquestes ideologies que he apuntat al llarg del treball responen a un interès polític que persegueix mantenir un model d'estat-nació monolingüe —amb l'hegemonia del castellà, com a llengua

comuna— i, ahora, monocultural, cosa que ajuda a interpretar-lo com a estat uninacional, que és l'anhel dels estat-nació d'ençà de la seva formació.

Finalment, cal tenir en compte que, ateses les limitacions d'espai de qual-sevol article, no he pogut aprofundir en tots els discursos (i subdiscursos) que he documentat en el conjunt de publicacions del corpus. No obstant això, en treballs futurs em centraré en algunes qüestions concretes, com la qüestió referida a la llengua comuna com a punt de partida per a justificar la preeminència del castellà respecte de la resta de llengües. Així mateix, també serà interessant ampliar les dades i analitzar les ideologies lingüístiques que es difonen a través de la premsa, les tertúlies de ràdio i televisió, etc., a fi d'oferir una perspectiva més general i exhaustiva sobre els discursos contraris a la diversitat lingüística que tenen lloc en una part la societat espanyola.

Referències bibliogràfiques

- Anderson, Benedict (2005): *Comunitats imaginades: reflexions sobre l'origen i la propagació del nacionalisme*, Catarroja; València, Editorial Afers; Publicacions de la Universitat de València.
- Bárceñas, Karina i Nohemí Preza (2019): “Desafíos de la etnografía digital en el trabajo de campo online”, *Virtualis*, 10, 18, pp. 134–151, <www.revistavirtualis.mx/index.php/virtualis/article/view/287/294>.
- Blackledge, Adrian (2000): “Monolingual ideologies in multilingual states: Language, hegemony and social justice in Western liberal democracies”, *Estudios de Sociolingüística*, 1 (2), pp. 25–45, <www.equinoxpub.com/home/wp-content/uploads/2017/02/Blackledge.pdf>.
- Billig, Michael (2006): *Nacionalisme banal*, Catarroja; València, Editorial Afers; Publicacions de la Universitat de València.
- Blommaert, Jan (1999): *Language Ideological Debates*, Berlín, De Gruyter Mouton.
- Bourdieu, Pierre (2007): *El sentido práctico*, Buenos Aires, Siglo XXI.
- Charaudeau, Patrick (2007): “Les stéréotypes, c'est bien. Les imaginaires, c'est mieux”, en H. Boyer (ed.), *Stéréotypage, stéréotypes: fonctionnements ordinaires et mises en scène*, Paris, l'Harmattan, pp. 49–65.
- Climent-Ferrando, Vicent (2005): *L'origen i l'evolució argumentativa del secessionisme lingüístic valencià. Una anàlisi des de la transició fins a l'actualitat*, Barcelona, CIEMEN.
- Del Valle, José (2007): “Gltopolítica, ideología y discurso: categorías para el estudio del estatus simbólico del español”, en José del Valle (ed.), *La lengua, ¿patria común? Ideas e ideologías del español*, Madrid-Frankfurt, Iberoamericana Vervuert, pp. 13–29.
- Duane, Lucas (2017): “Castilian takes backstage in the Balearic Islands: The activation of Catalan standardization recursions in Facebook”, *Journal of Linguistic Anthropology*, 27, 1, pp. 71–91, <anthrosource.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/jola.12141>.
- Eagleton, Terry (1991): *Ideology: An Introduction*, Londres, Verso.
- Gal, Susan i Kathryn A. Woolard (2001): “Constructing languages and publics: Authority and representation”, en Susan Gal i Kathryn A. Woolard (eds.), *Languages and Publics: The Making of Authority*, Londres, Routledge, pp. 1–12.
- Llabrés, Antoni (2021): “Algunes observacions sobre el marc legal de la llengua catalana a les Illes Balears i els drets lingüístics que se'n deriven”, en Xisca Castell i M. Mar Vanrell (eds.), *La dinamització lingüística: bases, eines i estratègies*, Palma, Direcció General de Política Lingüística, pp. 87–109, <cdsib.uib.es/files/2022/07/Dinamitzacio_ling2021.pdf>.

- Llamedo, Gonzalo (2021): “Discursos d’odi en Twitter sobre les llingües romàniques minoritàries de la Península Ibèrica”, comunicació a les II Jornadas em Línguas Minoritárias, Aveiro, 29 d’octubre de 2021.
- Mas, Josep A. (2008): *El morfema ideològic. Una anàlisi crítica dels models de llengua valencians*, Benicarló, Onada.
- Moreno Cabrera, Juan Carlos (2008): *El nacionalismo lingüístico. Una ideología destructiva*, Barcelona, Ediciones Península.
- Moreno Cabrera, Juan Carlos (2018): *L’imperi de la llengua comuna*, Argentona, Voliana Edicions.
- Silverstein, Michael (1979): “Language structure and linguistic ideology”, en Paul R. Clyne, William F. Hanks i Carol L. Hofbauer (eds.), *The Elements: A Parasession on Linguistic Units and Levels*, Chicago, Chicago Linguistic Society, pp. 193–247.
- Solivellas, Ivan (2021): “Diferencialisme lingüístic a les Illes Balears: actors, discurs i evolució”, *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 31, pp. 191–206, <raco.cat/index.php/TSC/article/view/386910/480309>.
- Solivellas, Ivan (2023): “Ideologies lingüístiques sobre l’estàndard català: una aproximació des de Menorca”, *Zeitschrift für Katalanistik*, 36, pp. 263–292, <ojs.ub.rub.de/index.php/ZfK/article/view/11115/10570>.
- Woolard, Kathryn A. (1998): “Introduction: Language as a field of inquiry”, en Bambi B. Schieffelin, Kathryn A. Woolard i Paul V. Kroskrity (eds.), *Language Ideologies: Practice and Theory*, Oxford, Oxford University Press, pp. 3–47.
- Woolard, Kathryn A. (2016): *Singular and Plural: Ideologies of Linguistic Authority in 21st-century Catalonia*, Oxford, Oxford University Press.

The problem of languages: Socio-discursive imaginaries on linguistic diversity in Spain

Keywords: glottopolitics — language diversity — language ideologies — socio-discursive imaginaries — X — Twitter.

Abstract

In Spain, linguistic diversity has often been presented as a problem, to the point that there are different discourses (public and private) that reject the languages of the State other than Spanish, as Catalan. In this article, I analyze the discourses against linguistic diversity that circulate through the social network X (formerly Twitter), as well as the arguments used to justify them. The starting hypothesis is that in a part of Spanish society there is a socio-discursive imaginary that understands linguistic diversity as a problem, given that it questions the hegemony of the Spanish language and the unity of the state. Thus, based on a corpus of X posts, obtained through a digital ethnography method, the article reports on the different ideologies on languages and linguistic diversity that have been documented, such as debates about the value of different languages, the interested relationship often established between “regional languages” and nationalism, as well as the dichotomy between languages of the world (Spanish) and local languages (the rest), strongly linked to the concepts of anonymity and authenticity.

Fecha de recepción: 12 de junio de 2023

Fecha de aceptación: 14 de noviembre de 2023